

راه‌های شناخت صفات خدا

فصل ۲

* راه‌های شناخت صفات خداوند عبارتند از: ۱- راه عقلی ۲- سیر در آفاق و انفس ۳- قرآن و روایات ۴- کشف و شهود

۱- راه عقلی

- * عقل می‌تواند وجود موجودی را که غنی بالذات است اثبات کند و از این رهگذر به اثبات صفات ثبوتیه و سلبیه خداوند بپردازد.
- * خواجه نصیرالدین طوسی در کتاب تجرید الاعتقاد از این روش برای اثبات بسیاری از صفات سلبی و ثبوتی خداوند استفاده کرده است.
- * خواجه نصیر الدین بیان می‌دارد که وجوب وجود خداوند ما را به چند نتیجه می‌رساند. در زیر به بررسی برخی از صفات خداوند می‌پردازیم:
- * خداوند تعالی همواره بوده و باقی است زیرا واجب‌الوجود است و عدم بر او روا نیست.
- * خداوند شریک ندارد زیرا واجب‌الوجود است و داشتن شریک نشانه ضعف و فقر و مرکب بودن است.
- * خداوند مرکب نیست، زیرا مرکب به اجزا نیازمند است.
- * خداوند در مکان قرار نگرفته است، زیرا جسم نیست. اگر خدا در مکان باشد حرکت و سکون بر او عارض می‌شود و حرکت و سکون بر حدوث دلالت دارد که این امر با وجوب وجود منافات دارد.
- * خداوند در چیزی حلول نمی‌کند زیرا حلول کردن در جسم مستلزم مکان‌دار بودن و جسم‌داشتن است.
- * خدا با غیر خود متحد نمی‌گردد، زیرا غیر او ممکن‌الوجود است و باعث محدودیت خدا می‌شود.
- * خدا در هیچ جهتی نیست، چون جسم نیست.
- * خدا محل حوادث نیست و هرگز صفت یا حالت تازه‌ای در او به‌وجود نمی‌آید.
- * واجب‌الوجود در هیچ صفتی به کسی احتیاج ندارد زیرا نیازمندی با وجوب وجود منافات دارد.
- * صفات خدا زائد بر ذات او نیستند. یعنی چنین نیست که در مرحله‌ای ذات خداوند برخی صفات را نداشته باشد.
- * خدا را با چشم سر نمی‌توان دید، زیرا جسم نیست و رنگ ندارد.
- * خدا پادشاهی و حاکمیت دارد. ملک و پادشاهی قائم به سه چیز است: ۱- از دیگران بی‌نیاز باشد.
- ۲- دیگران به او نیازمند باشند. ۳- بتواند در همه چیز تصرف کند و کسی از او مؤاخذه نکند.
- * او حکیم است. حکیم آن است که حقایق را نیک بشناسد و هر کار را بر وجه اکمل و مطابق با مصالح کلی درست و استوار سازد.
- * خدا قیوم است. یعنی قائم به خود است و به دیگری نیاز ندارد و دیگران به او نیاز دارند.

۲- سیر در آفاق و انفس

* در پرتو مطالعه و بررسی نظم جهان هستی آشکار می‌گردد که ناظم و خالق هستی براساس سنخیت علت و معلول باید از صفت علم، حکمت و قدرت برخوردار باشد.

* از انسجام و وحدت حاکم بر جهان هستی می‌توان به وحدت و توحید خالق و ناظم هستی پی برد. این استنباط بنابر نیروی عقل صورت می‌گیرد.

* تفاوت روش عقلی با روش سیر در آفاق و انفس این است که در روش عقلی همه مقدمات عقلی‌اند اما در راه دوم برخی مقدمات از مشاهده جهان منظم اخذ می‌شوند.

نکته به ترکیبی از روش‌های عقلی و نقلی، روش کلامی می‌گویند.

۳- قرآن و روایات

* راه دیگر شناخت اوصاف الهی مراجعه به قرآن و روایات معتبر است که به آن روش نقلی می‌گویند.

۴- کشف و شهود

* انسان بر اثر تکامل روحی و کسب فضایل معنوی می‌تواند از راه کشف و شهود عرفانی به صفات جمال و جلال الهی پی ببرد.

* این راه سخت و صعب است و به معدود کسان اختصاص دارد. همان روش عرفانی است که به آن راه مشاهده قلبی نیز می‌گویند.

۱- با توجه به راه‌های شناخت صفات خداوند تبارک و تعالی، کدام مطلب صحیح نیست؟

- ۱) صفات حقیقی او عین ذات اویند زیرا اگر صفات زاید بر ذات باشند، لازم می‌آید که ذات، در مرحله ذات خالی از آن صفات باشد.
- ۲) در مقام وصف خدا باید از صفاتی استفاده کنند که در قرآن و روایات معتبر مطرح شده‌اند و نباید برای خدا صفتی غیر از آن بسازیم.
- ۳) انسان از راه مشاهده قلبی، بر اثر تکامل روحی و کسب فضایل معنوی به آسانی می‌تواند صفات جلال و جمال الهی را درک کند.
- ۴) انسان در پرتو مطالعه در آفاق و انفس به برخی اوصاف الهی می‌رسد مثلاً از وحدت حاکم بر جهان هستی به وحدت خالق و ناظم هستی پی می‌برد.

توقیفی بودن اسما و صفات الهی

* معنای توقیفی بودن آن است که مسلمانان در مقام وصف خداوند باید تنها از صفاتی استفاده کنند که در قرآن و روایات معتبر مطرح شده‌اند و نباید برای خدا صفتی بسازیم که قرآن و روایات به او نسبت ندهند. مبنای این نظر آن است که وصف خدا منوط به اذن خداست.

* روایت زیر از امام رضا(ع) به توقیفی بودن صفات الهی اشاره دارد:

«خدایا تو را فقط به آن چه خود وصف کرده‌ای، می‌خوانم و به مخلوقات تشبیه نمی‌کنم. تو اهل هر خیر و کمالی پس مرا از ستمگران قرار مده»

۲- از توجه در کلام امام رضا(ع) به هنگام راز و نیازش با خداوند که عرض می‌کند: «خدایا ترا فقط به آنچه وصف کرده‌ای می‌خوانم و به مخلوقات تشبیه نمی‌کنم، تو اهل هر خیر و کمالی پس مرا از ستمگران قرار مده» کدام مفهوم به دست می‌آید؟

(۱) الگو بودن امامان در کیفیت راز و نیاز با خداوند متعال

(۲) توقیفی بودن اسما و صفات الهی - لَیْسَ کَمِثْلِهِ شَیْءٌ

(۳) تنها تکیه‌گاه انسان کامل ذات یگانه و اجد کمالات است.

(۴) مردود دانستن ستم و ستم‌پیشگان و پناه خواستن از خداوند در برابر شرور آنان

۳- کامل ترین گزینه برای معرفی راه های شناخت صفات خدا کدام است؟

- (۱) عقل - سیر در آفاق و انفس - قرآن و روایات - کشف و شهود
- (۲) عقل - سیر در آفاق و انفس - حس و تجربه - کشف و شهود
- (۳) حس و تجربه - کشف و شهود عرفانی - سیر در آفاق و انفس - قرآن و روایات
- (۴) عقل - وحی - مشاهده قلبی - سیر در آفاق و انفس

۴- چرا خداوند با غیر خود متحد نمی گردد؟

- (۱) زیرا در مکان قرار می گیرد
- (۲) چون جسم نیست.
- (۳) زیرا مرکب می شود.
- (۴) زیرا غیر او ممکن الوجود است.

۵- از قیوم بودن خداوند کدام یک مفهوم می گردد؟

- (۱) عدم نیاز به دیگران
- (۲) عدم مؤاخذه شدن
- (۳) نیازمندی دیگران به او
- (۴) گزینه ۱ و ۳

۶- این که خداوند هر کار را بر وجه اکمل و مطابق مصالح کلی درست و استوار می سازد دلیل بر

کدام مورد است؟

- (۱) قیوم
- (۲) قدرت
- (۳) علم
- (۴) حکیم

۷- چرا خداوند در چیزی حلول نمی کند؟

- (۱) زیرا واجب الوجود است.
- (۲) چون محل حوادث نیست.
- (۳) زیرا ترکیب در خدا راه ندارد.
- (۴) زیرا مستلزم مکان مند بودن خداست.

۸- موارد زیر بیانگر کدام یک از صفات خداوند است؟ «از دیگران بی نیاز است - دیگران به او

نیازمندند - در همه چیز تصرف می کند و کسی از او مؤاخذه نمی کند.»

- (۱) علم خدا
- (۲) حکمت خدا
- (۳) ملک و حاکمیت خدا
- (۴) قیوم بودن خدا

۹- خواجه نصیرالدین در کتاب تجرید الاعتقاد از کدام یک از راه های شناخت صفات خدا استفاده

کرده است؟

- (۱) روش سیر در آفاق و انفس
- (۲) روش کشف و شهود
- (۳) روش عقلی
- (۴) روش حس و تجربه

۱۰- این که از طریق مطالعه و بررسی نظم هستی و حیوانات و گیاهان به صفات خدا پی ببریم بیانگر

کدام روش است؟

- (۱) روش سیر در آفاق و انفس
- (۲) روش مشاهده قلبی
- (۳) روش کشف و شهود
- (۴) روش نقلی

۱۱- این که از انسجام و وحدت حاکم بر جهان می توان وحدت و توحید خالق هستی را استنباط کرد، این

استنباط بنابر چیست؟

- (۱) کشف و شهود
- (۲) حس و تجربه
- (۳) نیروی عقل
- (۴) آیات و روایات

۱۲- تفاوت روش عقلی و روش سیر در آفاق و انفس در شناخت صفات الهی چیست؟

- (۱) در روش عقلی همه مقدمات عقلی هستند اما در روش سیر در آفاق و انفس برخی مقدمات از مشاهده جهان منظم اخذ می شوند.

- (۲) در روش عقلی همهٔ مقدمات عقلی هستند اما در روش سیر در آفاق و انفس همهٔ مقدمات از مشاهدهٔ جهان منظم اخذ می‌شوند.
- (۳) در روش عقلی بعضی مقدمات عقلی هستند ولی در روش سیر در آفاق و انفس همهٔ مقدمات از مشاهدهٔ جهان منظم اخذ می‌شوند.
- (۴) در روش عقلی همهٔ مقدمات از مشاهدهٔ جهان منظم اخذ می‌شوند اما در روش سیر در آفاق و انفس همهٔ مقدمات عقلی هستند.

۱۳- شناخت صفات خداوند از راه کشف و شهود را

- (۱) روش عرفانی برای افراد خاص می‌گویند. (۲) روش فلسفی می‌گویند.
- (۳) ترکیبی از روش فلسفی و روش نقلی می‌گویند. (۴) روش کلامی می‌گویند.

۱۴- کدام یک در مورد راه کشف و شهود اوصاف الهی نادرست است؟

- (۱) راه مشاهده قلبی است.
- (۲) راهی است که دسترسی به آن آسان است.
- (۳) بر اثر تکامل روحی و کسب فضایل معنوی به دست می‌آید.
- (۴) همان روش عرفانی است.

۱۵- ترکیبی از روش‌های عقلی و نقلی در شناخت صفات الهی روش نام دارد و دریافت صفات

جمال و جلال الهی از طریق دریافت درونی نام دارد.

- (۱) نقلی - استدلال و تعقل (۲) کلامی - کشف و شهود
- (۳) عرفانی - تعقلی (۴) فلسفی محض - کشف و شهود

پاسخنامه

- ۱- گزینه (۳) دلیل غلط بودن این گزینه آن است که این راه سخت و صعب است و هر کسی نمی‌تواند از این راه استفاده کند درحالی که در پاسخ گزینه ۳ گفته است (به آسانی) که همین مطلب پاسخ را نادرست کرده است.
- ۲- گزینه (۲) مسلمانان در مقام وصف خداوند فقط باید از صفاتی استفاده کنند که در قرآن و روایات معتبر مطرح شده‌اند و این همان معنای توقیفی بودن اسما و صفات الهی است.
- ۳- گزینه (۱)
- ۴- گزینه (۴) خدا با غیرخود متحد نمی‌گردد زیرا غیر او ممکن الوجود است. (متن کتاب)
- ۵- گزینه (۴) خدا قیوم است. یعنی قائم به خود است و به دیگری نیاز ندارد و دیگران به او نیازمندند. (متن کتاب)
- ۶- گزینه (۴) او حکیم است و حکیم آن است که حقایق را نیک بشناسد و هرکار را بوجه اکمل و مطابق با مصالح کلی درست و استوار سازد (متن کتاب)
- ۷- گزینه (۴) خداوند در چیزی حلول نمی‌کند زیرا حلول کردن در جسم مستلزم مکان دار بودن و جسم داشتن است.
- ۸- گزینه (۳) ملک و پادشاهی قائم به سه چیز است: ۱- از دیگران بی‌نیاز باشد. ۲- دیگران به او نیازمند باشند. ۳- بتواند در همه چیز تصرف کند و کسی او را مؤاخذه نکند.
- ۹- گزینه (۳)
- ۱۰- گزینه (۱)
- ۱۱- گزینه (۳)
- ۱۲- گزینه (۱)
- ۱۳- گزینه (۱)
- ۱۴- گزینه (۲)
- ۱۵- گزینه (۲) به ترکیبی از روش عقلی و نقلی، روش کلامی می‌گویند و روش مشاهده درونی همان روش کشف و شهود عرفانی است.